

Konference
SILESIAN MOODLE MOOT

Ekonomická fakulta
VŠB-TU Ostrava

Čeladná, Beskydy
12. - 13. 11. 2009

E-learningový kurz jako vhodný nástroj pro distanční vzdělávání nejen handicapovaných studentů a nejen na vysokoškolské úrovni

Alena Juráková

Katedra informatiky, Ekonomická fakulta VŠB – -TUO
alena.jurakova@vsb.cz

Abstrakt: Základním problémem výchovy a vzdělávání asi vždy byla, je a bude komunikace. Při vzdělávání studentů s jakýmkoliv handicapem musí být obzvláště citlivá a přitom kvalitní, proto jistě bude klást nové požadavky na oba póly komunikace – studenta i pedagoga. V elektronické komunikaci jsou velmi vhodným nástrojem možnosti, které nabízí e-learningové kurzy, které tedy mohou sloužit nejen jako zdroj základních informací pro studium, ale především jako způsob komunikace „z domova“ s místně vzdáleným pedagogem. Příspěvek mapuje ohlasy studentů na práci (a komunikaci) s e-learningovým kurzem, který byl doplňkem jejich prezenční výuky a nabízí jejich zkušenosti a názory pro další zefektivnění „e-výuky“ pro potenciální handicapované studenty či frekventanty distančních kurzů.

Klíčová slova: dotazník, e-learning, e-mail, internet, komunikace, konzultace, LMS moodle, osobní počítač, osobní kontakt, prostředí, podpora, studijní opora, vzdělávání

Abstract: A Basic problem of education was, is and probably will communication. In education of handicapped students this communication has to be particularly more sensitive And at the same time high quality. That is why communication between student And teacher (tutor) will pose new requirements for student And teacher (tutor) – two terminal of this communication. In electronic communication are means of e-learning courses very acceptable tool. They can serve as resources of Fundamental informations for study, but also as means of communication „from home“ with teacher, that is off. This report maps returns of students up to working (And communication with teacher) with e-learning course, that was addition of their study. Their experiences And opinions will be utilized for next improve the quality of „e-study“ for potential handicapped students or for clients of distance-courses.

Keywords: question-form, e-learning, e-mail, internet, communication, consultation, LMS moodle, personal computer (PC), especial communication, working environment (feel), lecture notes and exercise study, education.

1 Úvod

Prvořadým úkolem zmiňovaným všemi podstatnými dokumenty, které se týkají vzdělávání – ať již hovoříme o vzdělávání základním či středním nebo vysokoškolském a dalším navazujícím (celoživotním) je integrace handicapovaných studentů (žáků) nebo potenciálních uchazečů o toto studium. Zřejmým, samozřejmým a nutným předpokladem pro tento proces musí být ovšem vstřícnost a připravenost, a to na obou zúčastněných stranách. Podstatou problému pravděpodobně je, že handicapovaný student potřebuje svým způsobem „individuální“ přístup, jak při vlastní výuce, tak i při

následné kontrole toho, co se naučil, ať už tím budeme myslet přezkoušení na základní škole nebo zápočet či zkoušku na škole vysoké.

2 Vlastní zkušenosti z výuky handicapovaných na EkF VŠB-TUO

I při poměrně malém objemu zkušeností s výukou handicapovaných (slabozrakých, s poruchou sluchu) studentů si přece jen dovolím malinko zevšeobecnit:

- Významnou pomocí při, snad by se dalo říci jakémkoliv, handicapu jistě jsou studijní materiály v elektronické podobě, neboť jsou studentu k dispozici v takovém prostředí (domácím, rodinném), které je pro něj optimální. Samozřejmostí je ovšem možnost následné nebo pravidelné konzultace s vyučujícím, kterou je buď možno doplnit informace, které jsou v materiálu nedostatečně nebo nejednoznačně podány nebo zdůraznit možné souvislosti, které mohly studentovi při samostudiu uniknout. Přitom konzultace nemusí být opět nutně osobní, ale zase ji může zprostředkovat „elektronické“ prostředí. Takovéto kvalitní studijní materiály pro samostudium v elektronické podobě, pokud jsou dostatečně podrobné, celistvé a především přehledné (z hlediska členění i eventuálních odkazů do dalších studijních celků), je možno využít jak pro skupinu handicapů zrakových, tak i sluchových a samozřejmě i pro skupinu posluchačů imobilních. Jedinou podmínkou jejich zpřístupnění – a v podstatě otevření nabídky návštěvy školy jakéhokoliv typu, dnes už ne nedostupnou, je osobní počítač připojený k internetu.
- Velmi důležitým aspektem je však samotný přístup k těmto studentům ze strany vyučujících. Na jedné straně jsou kladeny vysoké požadavky na kvalitu studijních materiálů v elektronické podobě, především z hlediska jejich objemu, způsobu vyjadřování (přesné, jasné, ne nadměrně odborné, s pojmy pokud možno ihned vysvětlenými), odbornosti, dostupnosti dalších doplňujících zdrojů informací (ideálně opět k nalezení v elektronickém prostředí) a názornosti pro snadnější pochopení řešené problematiky. Na druhé straně pak stojí nároky na již zmíněný individuální přístup konkrétního pedagoga při osobních konzultacích, ať již jde o skutečné konzultace osobní tak, jak je běžně chápeme nebo o konzultace prostřednictvím e-mailu či e-learningového kurzu. Neopominutelným prvkem je také pedagogova pomoc při absolvování zkoušky či zápočtu, s níž souvisí i nutnost přípravy zkušebních materiálů ve specifické podobě, odlišné od většiny testů či písemek. Eventuální problémy mohou vzniknout, jak už to i v běžném životě bývá, z důvodu nekvalitní (nedostatečné, nepozorné) komunikace nebo z řady jiných, jistě by mi dal mnohý za pravdu, že ve valné většině banálních, příčin. Proto se domnívám, že nejdůležitějším tématem a nejdůležitějším prostředkem musí být *komunikace*, ale nejen ta „virtuální“, která již byla zmíněna, ale především ta běžná - osobní – tedy osobní lidský přístup pedagoga k studentovi. Bude-li vstřícný k „běžnému“ studentovi, pak samozřejmě nutně musí být o to vstřícnější i ke studentu handicapovanému, ať již hovoříme o handicapech tělesných či mentálních či jazykových – viditelných nebo „neviditelných“, které však mohou stejně trápit. Já osobně se domnívám, a nejen příspěvky na stránkách centra Slunečnice mi to potvrdily, že převažující emocií, která se klene mezi světy handicapovaných a „těch

ostatních“ není ani nechuť ani odpor, ale *strach* a *lhostejnost*. Strach z toho, že ztratím punc „neomylného a vševědoucího“ , když se zeptám, jak mohu pomoci, strach ze všeho, co je jiné, neznámé. Je to snad právě o tom, že zopakujeme větu, které někdo ne zcela rozuměl, znovu vysvětlíme postup zpracování úkolu, ačkoliv my sami už máme pocit, že už by to snad pochopil i „neandrtálec“, znovu upozorníme na důležitý termín. Protože na druhé straně komunikačního „tunelu“ může být někdo, kdo

- ne zcela dobře rozumí česky,
- ne zcela dobře slyší a proto všechna naše slova nezachytil,
- ne zcela dobře vidí a proto má problém ve velkém objemu psaných informací najít právě tu jednu malinkou, ale „životně“ důležitou (o termínu zápočtové či opravné písemky),
- měl problém se dostat včas do učebny a proto nezachytil úvodní informaci, která byla ta důležitá, a podobně.

3 Výstupy z vlastního dotazníkového šetření

Od roku 2006 využívám možností e-learningového prostředí nejen v kurzech distančních, ale také při prezenční výuce takřka všech předmětů jako podpůrný prostředek právě ve formě e-learningových kurzů vytvořených v LMS *moodle*. Vzhledem k tomu, že jeden z využívaných kurzů není mým dílem, budu zde tedy dále uvádět příklady a zkušenosti získané prací (a interakcí studentů) s kurzy převzatými i vlastními. Jde o kurzy pro:

- Povinné předměty vyučované v prvním ročníku bakalářského studia, které obsahují základy informatiky - v zimním semestru základy HW a SW s praktickými cvičeními pro pochopení filosofie a procvičení ovládnutí vybraných aplikací aplikačního balíku MS-Office, v letním semestru pak základy algoritmizace ekonomických úloh, které jsou vhodným základem nejen pro budoucí programátory velkých SW systémů či projektanty firemních IS, ale i pro běžného vysokoškolsky vzdělaného manažera. Největším kladem zde pro studenty (podle jejich vlastních slov) byla možnost si *opakovaně* a *v libovolném místě* a *v libovolném čase* prohlédnout animovaný výklad k probírané problematice a event. nepochopení konzultovat s vyučujícím buď na příštím cvičení (dle rozvrhu) nebo okamžitě prostřednictvím elektronické komunikace.
- Volitelný předmět vyučovaný v prvním ročníku navazujícího magisterského studia představující uživatelský pohled na analýzu a návrh informačního systému určený právě pro budoucí řídicí pracovníky, v jejichž kompetenci bude rozhodnutí o přijetí, nákupu či vývoji firemního ICT zázemí. Elektronický kurz, který je zde využíván byl původně vytvořen pro distanční formu tohoto předmětu a tak obsahuje všechny potřebné nástroje, proto i všichni studenti, kteří si vyberou tento předmět do svého studijního plánu potvrzují, že práce s kurzem jim při studiu pomáhá nejen obsahovou náplní kurzu, ale především možností vrátit se k některým informacím *kdykoli* a *kdekoli*. Protože předmět je volitelný, vybrané části tohoto kurzu jsou využívány dále i pro další předměty podobného zaměření pro jiné dva studijní obory a průběžně aktualizovány a doplňovány dalšími informacemi podle aktuální odezvy studentů.

- Předmět vyučovaný v kombinované formě studia navazujícího magisterského programu, který je určen pro pochopení filosofie fungování databázových systémů završený praktickým návrhem a realizací malého systému pro zpracování firemních dat. Zde se pracuje zcela podle pravidel distančního vzdělávání – tedy s využitím klasických tutoriálů, proto nároky na kurz jsou ještě vyšší, protože v tutoriálech není dostatek času, obzvláště při větších počtu frekventantů, na detailní vysvětlování některých potřebných problémů, tak, jak si to může pedagog dovolit při výuce prezenční.

Jako základ pro svůj malý průzkum jsem využila původní evaluační dotazník, který se po mnoho let využíval na EkF a podle svých potřeb jej upravila. Protože nejvíce respondentů (42) jsem získala v předmětech bakalářského stupně studia (povinné základy informatiky), pro potvrzení své hypotézy o e-kurzu jako vhodném a studenty oblíbeném nástroji studia i pro „normálního“ studenta, použiji do tohoto příspěvku jen tyto výstupy. Otázky, které mne obzvláště zajímaly (vedle běžných dotazů vztahujících se k obsahu předmětu a představujících zpětnou vazbu) byly tyto:

1. Většinu přednášené látky jsem *(ne)rozuměl(a)*.
2. Potíže se zápisem poznámek s výuky mi *(ne)vznikly* (žádné).
3. Dostupnost literatury k předmětu ve formě tištěné (klasická skripta) či elektronické (kurz moodle) je *špatná/vynikající*.
4. Využívání e-kurzu pro samostudium (kdykoliv a kdekoliv) *není/je* přínosné pro úspěšné zvládnutí tohoto předmětu (získání zápočtu).
5. Kurz jsem při studiu *(vůbec ne)využil(a)/velice* mi pomohl.
6. Technologie typu moodle *nejsou/jsou* přínosem při zkvalitnění přístupu ke vzdělání a většímu využívání ICT obecně.

Výsledky (počty odpovědí) na sledované otázky jsou uvedeny v následující tabulce s bodovým hodnocením od 1 (vůbec ne, zcela špatně) do 7 (zcela ano, vynikající).

Tabulka 1 Vyhodnocení odpovědí na vybrané dotazy

Číslo otázky	Bodové ohodnocení otázky						Maximum	Vyhodnocení
	2	3	4	5	6	7		
1	2	8	<u>15</u>	8	8	1	15	4 - většinu látky jsem nerozuměl(a)
2		1	7	5	13	<u>15</u>	15	7 - potíže se zápisem jsem neměl(a)
3	1	1	3	7	<u>14</u>	<u>14</u>	14	6,7 - podklady (i e-kurz) vynikající
4		2	2	10	8	<u>16</u>	16	7 - e-kurz byl přínosem
5	2	1	4	<u>11</u>	10	<u>11</u>	11	5,7 - e-kurz velmi pomohl
6		1	3	7	8	<u>19</u>	19	7 - moodle je přínosem

Z výsledků uvedených v tabulce je zřejmé, že již studenti prvního ročníku, pravděpodobně bez větších zkušeností s e-learningem, jsou schopni najít v tomto prostředí jeho možnosti a využít je ve svůj prospěch.

Dovolím si na tomto místě citovat jeden ohlas z mnoha, které mi potvrdily, že čas strávený přípravou a průběžnou aktualizací e-kurzu nebyl promarněný, a na jejichž základě vlastně vznikl tento příspěvek:

„Naprostá spokojenost se vším, moodle jsem využila k přípravě na zápočet a výsledek byl velice pozitivní!“

4 Závěr

Nemyslím si, že kvalita pedagoga spočívá v tom, kolik studentů „vyhodí“ od zkoušky, ale právě naopak v tom, kolik studentů přivede k jejímu úspěšnému zvládnutí. A pevně věřím, že o to více může být pedagog hrdý na své pedagogické kvality, jestliže umožnil studentovi překonat svým vstřícným postojem a pomocí jeho handicap, ať už je jakýkoliv. Troufám si říci, že i na tomto poměrně malém vzorku se potvrzuje, že se skutečně vyplatí dát si práci s přípravou speciálních materiálů, mimo jiné i formou e-kurzů, jak pro výuku (i kdyby šlo nejen o doplnění dalších informací vztahujících se k dobírané problematice, ale i toho, co se z libovolných příčin nestihne), tak i pro zkoušení (dalším krokem budou rozšíření SW podpory a další rozšíření automatizovaného testování studentů, o jehož různých podobách se na půdě této konference hovořilo již mnohokrát, a které je pravděpodobně pro studenty – a jistě nejen ty handicapované - mnohem méně stresující) a nebát se zeptat, co student potřebuje a dát mu možnost tuto komunikaci vést právě „elektronickou“ cestou, pokud mu může osobní komunikace působit problémy či potíže jakéhokoliv druhu. Proto se, na základě výše uvedených výstupů mého malého výzkumu, domnívám, že právě e-learningový kurz může být jedním z vhodných nástrojů pro zkvalitnění komunikace mezi studentem a pedagogem, a to nejen v klasické distanční formě výuky, ale i jako vhodný doplněk výuky prezenční, který může následně vést ke zkvalitnění celého pedagogického procesu, protože v širším kontextu jde nejen o zpřístupnění vzdělávání handicapovaným studentům, ale také o zkvalitnění celospolečenského klimatu, což je hodnota, která by měla být tou nejvyšší metou všech slušných lidí a vysokoškolských pedagogů obzvláště.

Curriculum

Alena Juráková

Telefon: +420 597 322 255

Email: alena.jurakova@vsb.cz

Oblasti zájmu: projektování informačních systémů, lidský faktor ICT, e-learning

Zastávaná funkce: odborný asistent

Název instituce: Katedra aplikované informatiky, Ekonomická fakulta, VŠB - Technická univerzita, Sokolská 33, 701 21 Ostrava I